

УДК 658.5

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2022-2-9>**Гобир І.Б.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної економіки**Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу***Буй Ю.В.***аспірантка кафедри прикладної економіки**Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу***Буй Л.В.***студентка**Державного торговельно-економічного університету***Hobyr Iryna***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Applied Economics
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas***Bui Yuliia***Graduate student of the Department of Applied Economics
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas***Bui Liliia***Student**State University of Trade and Economics*

АНАЛІЗ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ANALYSIS AND TENDENCIES OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN IVANO-FRANKIVSK REGION

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена актуальним питанням розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств в Івано-Франківській області. Проаналізовано, що кількість діючих суб'єктів господарювання у Івано-Франківській області мала тенденцію до зменшення, як і кількість інноваційно-активних підприємств. Визначено, що головним джерелом, яке забезпечує фінансування інновацій є власні кошти підприємств, а найістотніші витрати коштів на інноваційні заходи здійснили підприємства з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції. Досліджено міжрегіональну інноваційну активність підприємств у регіонах України. Позитивну динаміку в області складають підприємства, які впроваджують у виробництво нові технологічні процеси. Доведено, що серед усіх регіонів України Івано-Франківська область входить у десятку областей за середнім значенням кількості інноваційно-активних підприємств протягом 2014–2020 рр.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційно-активні підприємства, промислові підприємства, інноваційна діяльність.

ANNOTATION

The article is devoted to topical issues of innovation development of industrial enterprises in Ivano-Frankivsk region. An analysis of their innovation activity, which is characterized by indicators of implemented innovations, quantitative indicators of innovative products and the volume of their sales. It was also analyzed that the number of operating entities in Ivano-Frankivsk region tended to decrease, as well as the number of innovative enterprises. It is noted that in the vast majority of innovative enterprises of the region made investments in internal research and development, purchase of machinery, equipment and software, other investments, as well as insignificant investments in the acquisition of other external knowledge. Investments in external research were very small, while domestic research and investment in other areas

were slightly higher, but had an uneven trend. The largest share of investments was the purchase of machinery, equipment and software. The main indicators of innovation activity of industrial enterprises of Ivano-Frankivsk region are analyzed. It is determined that the main source of funding for innovation is the own funds of enterprises, and the most significant expenditures on innovation activities were made by enterprises for the production of chemicals and chemical products. The interregional innovation activity of enterprises in the regions of Ukraine is studied. Positive dynamics in the region are enterprises that implement new technological processes in production. The number of new or significantly low-waste resource-saving processes introduced into production has a steady upward trend throughout the study period. The main factors hindering the development of investment and innovation activities in the region are instability dependence on organizational changes at the governmental level; lack of competitive advantages in attracting foreign investment due to high tax rates; low purchasing power of the population and the factor of public distrust; increased competition from foreign manufacturers and insufficient competence of specialists to ensure the success of investment and innovation activities.

Key words: innovations, investments, innovation-active enterprises, industrial enterprises, innovation activity.

Постановка проблеми. Зважаючи на те, що соціально-економічний потенціал Івано-Франківської області є достатнім для забезпечення стійкого розвитку інноваційної діяльності у регіоні проте інноваційна активність промислових підприємств залишається на доволі невисокому рівні. Однак, інноваційна активність промислових підприємств є визначальним фактором розвитку успішної інноваційної діяльності у регіоні, а також однією із базових складових фор-

мування його конкурентоспроможності, тому в умовах невизначеності зовнішнього середовища, аналіз та дослідження основних тенденцій розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств Івано-Франківської області, формуватиме якісне підґрунтя для розроблення дієвої системи забезпечення комплексного стимулювання інноваційної активності вищезначених підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Широкий спектр наукових розвідок присвячено дослідженню інноваційної активності промислових підприємств у всіх регіонах України, зокрема А. В. Ворона [1] вивчав інноваційну активність підприємств в контексті розвитку національної економіки України через ефективність інноваційної діяльності за міжнародними інноваційними індексами та оцінюванням ефективності інноваційної діяльності підприємств за сферами діяльності та видами інновацій; В. Р. Чаплінський [2] проаналізував особливості інноваційної діяльності промислових підприємств України та фактори, які впливають на їх активізацію, також автором було розглянуто джерела фінансування інновацій на промислових підприємствах; О. Г. Ратушняк та О. Г. Лялюк [3] аналізували поточний стан інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств України та кількісну динаміку інноваційної активності промислових підприємств, що впроваджували нововведення протягом останніх десяти років; О. М. Синілова [4] вивчала вплив інноваційного розвитку промислових підприємств на показники ефективності їх функціонування на основі кореляційно-регресійного аналізу впливу вартості підприємств від величини їх внеску на інновації; С. Ф. Таран [5] розглянуто наукові підходи, щодо розвитку регіонів із врахуванням ефективності інноваційної діяльності підприємств на основі яких запропоновано низку показників та запропоновано напрями для стимулювання інноваційного підприємництва у регіоні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відмічаючи вагомий науковий здобуток у сфері дослідження інноваційної активності промислових підприємств актуалі-

зуються дослідження інвестиційно-інноваційної діяльності у Івано-Франківській області в період динамічних зовнішніх змін викликаних пандемією.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану та визначення основних тенденцій щодо розвитку інноваційної активності промислових підприємств у Івано-Франківській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першочерговим оцінюванням інноваційної активності підприємств Івано-Франківської області є аналіз їх інноваційної активності, яка характеризується показниками впроваджених інновацій, кількісних показників інноваційних видів продукції та обсягу їх реалізації (табл. 1).

Протягом досліджуваного періоду кількість діючих суб'єктів господарювання у Івано-Франківській області мала тенденцію до зменшення, аналогічні зміни спостерігаємо і у динаміці інноваційно-активних підприємств області.

Загалом варто відмітити суттєве скорочення інноваційно-активних підприємств у всіх регіонах України протягом 2018–2019 рр. У переважній більшості інноваційно-активні підприємства області здійснювали інвестиції у внутрішні науково-дослідні розробки, придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, інші інвестиції, також мали місце незначні інвестиції у придбання інших зовнішніх знань.

У 2019 р. інноваційною діяльністю в області займалося 22 промислових підприємства, що складає 16,9% обстежених промислових підприємств (в середньому по Україні – 15,8%). Найбільш активними серед них є підприємства з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, серед яких відсоток інноваційно активних становить 44,4%, підприємства у галузі машинобудування (25%), у галузі текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (20%). Протягом 2019 р. на інноваційні проекти було інвестовано 230,7 млн.грн, зокрема на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 229,9 млн.грн (99,7% загального обсягу інноваційних витрат), на внутрішні науково-дослідні розробки – 0,6 млн.грн (0,2%), на іншу

Таблиця 1

Кількість інноваційно-активних підприємств, які здійснювали інвестиції в інноваційну діяльність за напрямками

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість діючих суб'єктів господарювання, од.	55499	50647	49806	52595	55031
Кількість інноваційно-активних промислових підприємств, од.	27	27	28	28	22
З них витрачали кошти на:					
внутрішні НДР	4	6	3	3	3
зовнішні НДР	-	4	-	1	1
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	18	18	19	14	11
придбання інших зовнішніх знань	1	3	-	2	-
інші	3	9	3	6	3

Джерело: [6]

інноваційну діяльність (уключаючи дизайн, навчання, маркетинг та іншу відповідну діяльність) – 0,2 млн.грн (0,1%). Головним джерелом, що забезпечує фінансування інновацій є власні кошти підприємств, а саме у 2019 р. вони склали – 227,8 млн.грн або 98,7% від загального обсягу фінансових витрат на інновації. Найістотніші витрати коштів на інноваційні заходи здійснили підприємства з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (90,5% загального обсягу витрат на інновації); відсоток підприємств машинобудування склав 4,2%, з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 2,7%, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 2,1%, інших видів економічної діяльності – 0,5% [7].

Як свідчать розраховані показники динаміки кількості діючих суб'єктів господарювання протягом 2015-2019 рр. у порівнянні з базовим 2015 р. постійно скорочувалася, щодо динаміки скорочення інноваційно-активних підприємств то вона була значно нижчою, а також у 2017 р. відбувся незначний приріст кількості інноваційних підприємств, який склав 103,7% відносно базового 2015 р.

Інвестування у зовнішні науково-дослідні розробки здійснювалися лише 2016 р., 2018 р., та 2019 р. проте були дуже незначними. Внутрішні науково-дослідні роботи та інвестиції у інші напрями були дещо більшими, однак мали нерівномірну тенденцію та знизилися у 2019 р. Найбільшу частку інвестицій складають придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, проте протягом 2015–2019 рр. кількість підприємств, які здійснювали дані інвестиції також скоротилася. Для всебічного дослідження було проаналізовано основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств Івано-Франківської області (табл. 2, рис. 1).

Кількість інноваційно-активних промислових підприємств області також знижувалася протягом 2015–2019 рр., проте позитивну ди-

наміку спостерігаємо щодо кількості промислових підприємств, що впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги) та кількості впроваджених у виробництво нових або суттєво маловідходних ресурсозберігаючих процесів.

Варто відмітити, що темпи зростання промислових підприємств, які проваджували нову, або значно вдосконалену продукцію у 2019 р. відносно базового 2015 р. збільшився на 118,18%, а відносно попереднього 2018 р. на 108,33%. Загалом у Івано-Франківській області низька інноваційна активність, про це звернуто увагу і в Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021–2027 рр. Незначне та нестабільне зростання кількості промислових підприємств, що впроваджували нову продукцію для ринку та для підприємства. Для визначення основних тенденцій розвитку інноваційної активності промислових підприємств у Івано-Франківському регіоні було досліджено міжрегіональну інноваційну активність підприємств у регіонах України (табл. 3).

Позитивну динаміку в області складають підприємства, які впроваджують у виробництво нові технологічні процеси, протягом 2018–2020 рр. маємо незначний їх приріст, що складає 150% відносно попереднього року, проте відносно базового 2016 р. різке скорочення на 58%. Кількість впроваджених у виробництво нових або суттєво маловідходних ресурсозберігаючих процесів має стійку тенденцію до зростання протягом всього досліджуваного періоду. Темпи зростання у 2020 р. відносно базового та попереднього періоду склали 237,5%.

Кількість впровадженої інноваційної продукції промисловими підприємствами мала стабільну динаміку протягом 2018–2020 рр., впровадження нової продукції для ринку дещо знизилася, як і нової продукції для підприємства.

Загалом варто відмітити, що серед усіх регіонів України Івано-Франківська область входить у десятку областей за середнім значенням

Таблиця 2
Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств Івано-Франківської області

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од	23	19	23	25	21
Кількість промислових підприємств, що впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги), од	11	12	10	12	13
Кількість промислових підприємств, що впроваджували нову продукцію для ринку, од	2	3	0	3	2
Кількість впроваджених у виробництво нових технологічних процесів, од	50	17	23	14	21
Кількість впроваджених у виробництво нових або суттєво маловідходних ресурсозберігаючих процесів, од	8	6	15	8	19
Кількість впровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг) промисловими підприємствами, од	117	109	109	105	105
Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, од.:	14	15	14	25	15
- нову для ринку	3	5	0	3	2
- нову лише для підприємства	13	15	14	23	13

Джерело: [6]

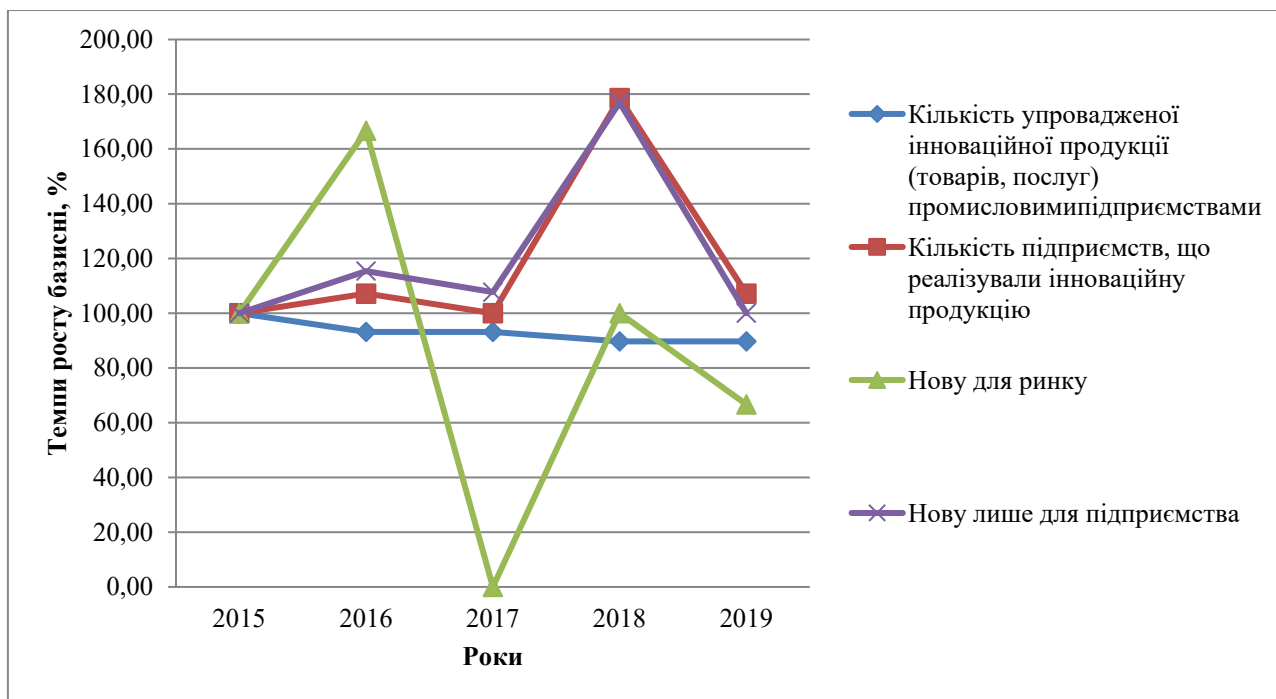

Рис. 1. Динаміка показників впроваджені та реалізованої інноваційної продукції промисловими підприємствами

Джерело: розраховано авторами за даними [6]

Таблиця 3

Кількість та структура інноваційно-активних підприємств у регіонах України

Області	Кількість інноваційно-активних підприємств			Структура інноваційно-активних підприємств		
	2014–2016	2016–2018	2018–2020	2014–2016	2016–2018	2018–2020
Україна	3720,0	5865,0	1952,0	100,0	100,0	100,0
Вінницька	123,0	203,0	76,0	3,3	3,5	3,9
Волинська	75,0	143,0	34,0	2,0	2,4	1,7
Дніпропетровська	476,0	776,0	230,0	12,8	13,2	11,8
Донецька	86,0	145,0	45,0	2,3	2,5	2,3
Житомирська	137,0	187,0	32,0	3,7	3,2	1,6
Закарпатська	78,0	149,0	41,0	2,1	2,5	2,1
Запорізька	206,0	352,0	160,0	5,5	6,0	8,2
Івано-Франківська	121,0	177,0	86,0	3,3	3,0	4,4
Київська	260,0	520,0	147,0	7,0	8,9	7,5
Кіровоградська	92,0	164,0	40,0	2,5	2,8	2,0
Луганська	34,0	61,0	20,0	0,9	1,0	1,0
Львівська	336,0	544,0	176,0	9,0	9,3	9,0
Миколаївська	96,0	133,0	50,0	2,6	2,3	2,6
Одеська	267,0	357,0	107,0	7,2	6,1	5,5
Полтавська	157,0	217,0	71,0	4,2	3,7	3,6
Рівненська	137,0	105,0	44,0	3,7	1,8	2,3
Сумська	93,0	142,0	59,0	2,5	2,4	3,0
Тернопільська	97,0	156,0	71,0	2,6	2,7	3,6
Харківська	479,0	670,0	240,0	12,9	11,4	12,3
Херсонська	78,0	127,0	30,0	2,1	2,2	1,5
Хмельницька	86,0	166,0	50,0	2,3	2,8	2,6
Черкаська	81,0	155,0	63,0	2,2	2,6	3,2
Чернівецька	36,0	76,0	31,0	1,0	1,3	1,6
Чернігівська	89,0	140,0	49,0	2,4	2,4	2,5

Джерело: [6]

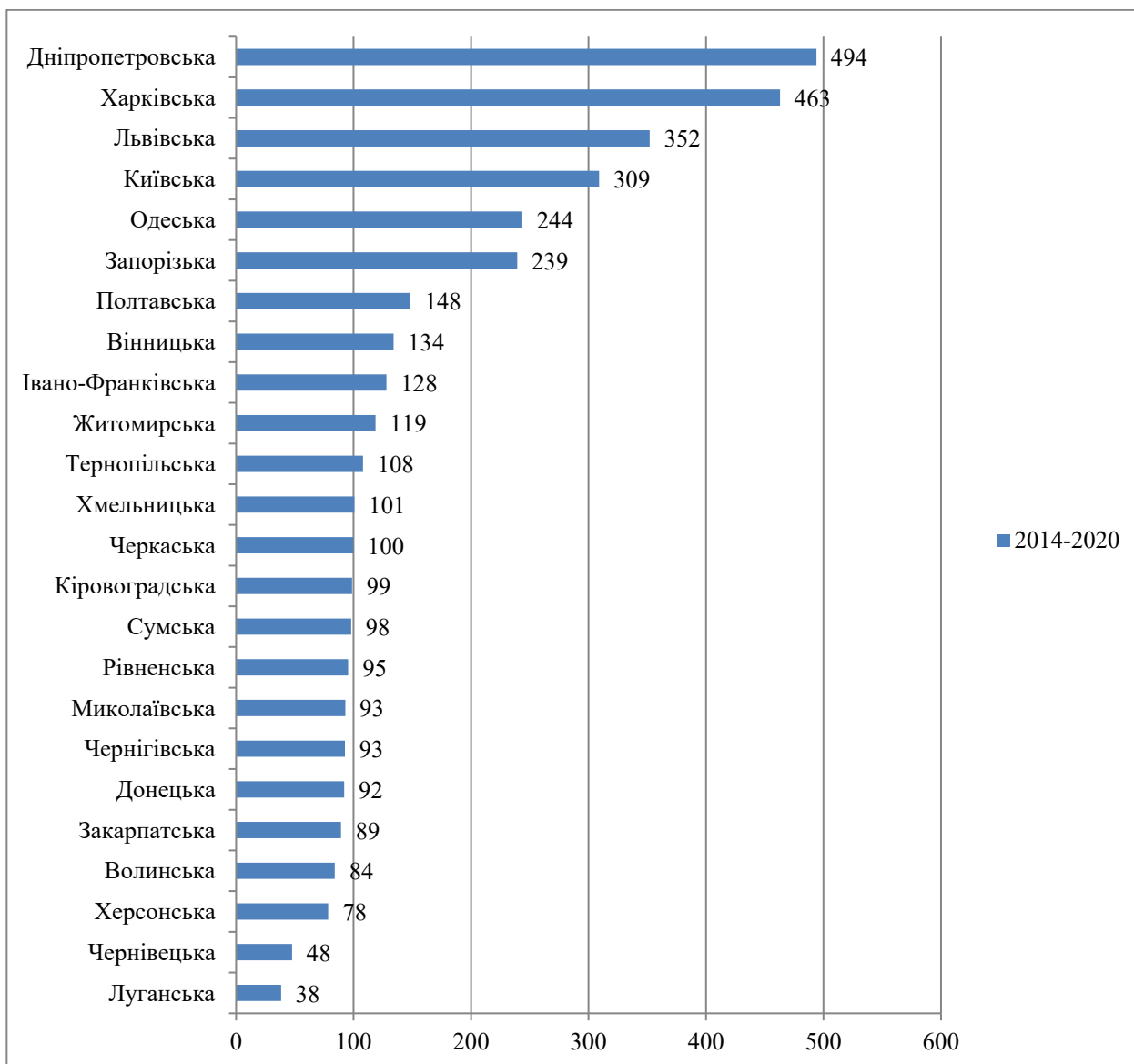

Рис. 2. Середнє значення кількості інноваційно-активних підприємств у регіонах України протягом 2014–2020 рр.

Джерело: розраховано авторами за даними [6]

кількості інноваційно-активних підприємств протягом 2014–2020 рр. На сучасному етапі свого розвитку Івано-Франківська область динамічно розвивається в економічному, інвестиційному, інноваційному та культурно-мистецькому напрямі, також область постійно покращує рівень обласної інфраструктури. На позитивний імідж досліджуваного регіону також впливають привабливість промислових підприємств та успішний досвід реалізації інвестиційних проектів.

Висновки. Варто зазначити, що Івано-Франківська область входить в число найбільш промислово розвинених областей західного регіону України і серед п'яти областей західного регіону посідає друге місце. Основними видами промислової діяльності області є виробництво електроенергії, хімічне і нафтохімічне вироб-

ництво, деревообробка, харчова промисловість, виробництво будматеріалів, машинобудування, видобування енергетичних матеріалів тощо.

Економіка нашого регіону є доволі диверсифікованою, на промислових підприємствах Івано-Франківської області зосереджуються найбільш значні обсяги інвестицій. До основних причин скорочення інвестиційної привабливості області варто віднести погіршення інвестиційного клімату загалом в країні, зокрема високий рівень фінансових та політичних ризиків, ріст інфляції, нестабільна ситуація на сході країни та недосконале законодавство.

Незважаючи на зовнішні виклики область продовжує успішно розвиватися, стратегія області націлена на економічне оновлення та зростання, активізацію процесів пов'язаних з експортною діяльністю, залученням інвестицій,

створенням сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу, поживленню інвестиційно-інноваційних процесів, розвиток інфраструктури та створення комфортних і безпечних умов для проживання населення в області.

Основними факторами, котрі гальмують розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності в області є нестабільність економічної і податкової політики області та її залежність від організаційних змін на урядовому рівні; відсутність конкурентних переваг при залученні іноземних інвестицій через високі ставки податків; низька купівельна спроможність населення і фактор недовіри населення; підвищення конкуренції з боку іноземних виробників та недостатня компетентність фахівців для забезпечення успішності інвестиційно-інноваційної діяльності. Подальшими перспективами розвитку мають стати створення привабливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів; підтримка розвитку промислових підприємств; зниження податкового навантаження, оптимізація та підвищення прозорості адміністрування податків, що призведе до залучення іноземних інвесторів; усунення бюрократизму і проявів корупції та стимулювання залучення інвестицій у наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ворона А. В. Інноваційна активність підприємств як перспектива розвитку національної економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7747> (дата звернення: 13.05.2022).
2. Чаплінський В. Р. Інноваційна активність в Україні, тенденції та перспективи розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8435> (дата звернення: 13.05.2022).
3. Ратушняк О. Г., Лялюк О. Г. Аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021 № 1. С. 123–126.
4. Синілова О. М. Вплив інновацій на вартість промислових підприємств України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2021. № 10. С. 130–140.
5. Таран С. Ф. Методика аналізу та оцінки регіональних особливостей розвитку інноваційного підприємництва. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 137–141.
6. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 10.10.2021).
7. Головне управління статистики в Івано-Франківській області. URL: www.ifstat.gov.ua (дата звернення: 11.04.2022).

REFERENCES:

1. Vorona, A. (2020), Innovacijna aktivnistj pidpryemstv jak perspektyva rozvytku nacionalnoji ekonomiky Ukrainy [Innovative activity of enterprises as a prospect of development of the national economy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, vol. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7747> (accessed 13 May 2022).
2. Chaplinsky, V. (2020), Innovacijna aktivnistj v Ukraini, tendenciji ta perspektyvy rozvytku [Innovative activity in Ukraine, tendencies and prospects of development]. *Efektivna ekonomika*, vol. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8435> (accessed 13 May 2022).
3. Ratushnyak O. Gh., Ljaljuk O. Gh. (2021) Analiz investycijno-innovacijnoji dijalnosti promyslovykh pidpryemstv Ukrainy [Analysis of investment and innovation activities of industrial enterprises of Ukraine]. *Visnyk Khmeljnyckogho nacionaljnogho universytetu*, vol. 1, pp. 123–126.
4. Synilova O. M. (2021) Vplyv innovacij na vartistj promyslovykh pidpryemstv Ukrainy [The impact of innovation on the value of industrial enterprises in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskogho nacionaljnogho universytetu imeni V. N. Karazina*, vol. 10, pp. 130–140.
5. Taran, S. (2021) Metodyka analizu ta ocinky reghionalnykh osoblyvostej rozvytku innovacijnogho pidpryemnyctva [Methods of analysis and assessment of regional features of innovative entrepreneurship development]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 137–141.
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: www.ukrstat.gov.ua (accessed 10 October 2021).
7. Gholovne upravlinnja statystyky v Ivano-Frankivskijj oblasti [Main Department of Statistics in Ivano-Frankivsk Region]. Available at: www.ifstat.gov.ua (accessed 11 April 2022).